

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

кафедра публічного адміністрування

(повна назва кафедри, циклової комісії)

КУРСОВА РОБОТА (ПРОЕКТ)

Децентралізація влади та реформа державного управління

(назва дисципліни)

на тему: Сучасна система місцевого самоврядування в Україні

Студентки Ахтирської А.С.

(прізвище та ініціали)

курсу II

групи ТУзд-8-25-М1ПУА-Н(2,0 змс)

напряму підготовки (спеціальності) _____

Публічне управління

і адміністрування

спеціалізації _____

Керівник Борисенко Ю.В.

канд.наук з держ.управл.. доцент кафедри

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

м. Київ
2026 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	8
1.1. Сутність, принципи та функції місцевого самоврядування	8
1.2. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні	12
1.3. Зарубіжний досвід організації місцевого самоврядування	15
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	19
2.1. Організаційна структура органів місцевого самоврядування	19
2.2. Фінансово-економічні основи діяльності органів місцевого самоврядування	22
2.3. Проблеми та виклики розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації	26
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	30
3.1. Реформа децентралізації та її вплив на розвиток територіальних громад	30
3.2. Напрями підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування	33
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39

ВСТУП

Місцеве самоврядування є однією з ключових інституцій демократичної держави, що забезпечує реалізацію права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення. У сучасних умовах розвитку українського суспільства система місцевого самоврядування відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління територіями, розвитку регіональної економіки, покращенні якості публічних послуг та підвищенні рівня життя населення. Саме на місцевому рівні реалізується значна частина державної політики, формується середовище для соціально-економічного розвитку громад та забезпечується взаємодія влади з громадянами.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в Україні протягом останніх років відбуваються масштабні процеси реформування системи місцевого самоврядування, пов'язані насамперед із впровадженням реформи децентралізації влади. Метою цих змін є передача значної частини повноважень і ресурсів від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування, що сприяє підвищенню ефективності управління територіальними громадами. Водночас, незважаючи на значні досягнення у цьому напрямі, сучасна система місцевого самоврядування стикається з низкою проблем, зокрема недостатнім рівнем фінансової самостійності окремих громад, недосконалістю нормативно-правового забезпечення, кадровими обмеженнями та потребою у підвищенні управлінської ефективності.

Дослідження сучасної системи місцевого самоврядування має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки дозволяє оцінити ефективність функціонування органів місцевої влади, визначити основні проблеми їх діяльності та обґрунтувати напрями подальшого вдосконалення управління на місцевому рівні. Особливо актуальним є вивчення ролі місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку територій, ефективного

використання ресурсного потенціалу громад та реалізації принципів демократичного управління.

Питання розвитку місцевого самоврядування досліджували багато українських та зарубіжних науковців, серед яких значний внесок зробили фахівці у сфері державного управління, економіки та публічного адміністрування. У їхніх працях розглядаються теоретичні основи місцевого самоврядування, принципи його організації, особливості функціонування органів місцевої влади та напрями удосконалення системи управління на місцевому рівні.

Метою курсової роботи є визначення основних напрямів її удосконалення сучасної системи місцевого самоврядування в Україні на підставі аналізу її організаційних та економічних основ функціонування.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання дослідження:

— розкрити сутність та основні принципи місцевого самоврядування та проаналізувати нормативно-правове забезпечення функціонування місцевого самоврядування в Україні;

— дослідити організаційну структуру органів місцевого самоврядування та охарактеризувати фінансово-економічні основи діяльності територіальних громад;

— визначити основні проблеми функціонування системи місцевого самоврядування та обґрунтувати напрями вдосконалення системи місцевого самоврядування в Україні.

Об'єктом дослідження є система місцевого самоврядування в Україні.

Предметом дослідження виступають організаційні, правові та економічні механізми функціонування органів місцевого самоврядування.

У процесі дослідження були використані такі методи наукового дослідження: аналіз і синтез, порівняльний метод, системний підхід, статистичний аналіз, узагальнення наукових джерел та нормативно-правових актів.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, статистичні матеріали, наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, аналітичні матеріали органів державної влади та місцевого самоврядування.

Структура курсової роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Сутність, принципи та функції місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування є важливою складовою системи публічного управління та одним із ключових елементів демократичного устрою держави. Воно забезпечує реалізацію права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення, сприяє підвищенню ефективності управління територіями, розвитку місцевої економіки та задоволенню соціальних потреб населення. У сучасних умовах розвитку державності місцеве самоврядування розглядається як механізм наближення влади до громадян та важливий інструмент реалізації принципів демократії, відкритості та підзвітності влади.

У науковій літературі поняття місцевого самоврядування трактується як форма здійснення народом влади на місцевому рівні, що передбачає самостійну діяльність територіальних громад та створених ними органів щодо управління місцевими справами. В Україні правові засади функціонування місцевого самоврядування визначені Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Згідно з чинним законодавством, місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села, селища чи міста – самостійно або через створені ними органи вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України[2].

Економічний та управлінський зміст місцевого самоврядування полягає у забезпеченні ефективного використання ресурсів територіальної громади, організації надання публічних послуг, управління місцевими фінансами, розвитком соціальної інфраструктури та створенні сприятливих умов для економічного розвитку територій. Таким

чином, місцеве самоврядування виступає важливим інститутом реалізації публічної влади, який поєднує елементи державного управління та громадської самоорганізації.

Сутність місцевого самоврядування проявляється через низку його характерних ознак[2].

По-перше, воно базується на принципі народовладдя, тобто передбачає участь громадян у прийнятті управлінських рішень на місцевому рівні.

По-друге, місцеве самоврядування має відносну організаційну та фінансову автономію, що дозволяє органам місцевої влади самостійно визначати напрями розвитку територій.

По-третє, діяльність органів місцевого самоврядування спрямована на задоволення потреб територіальної громади та забезпечення її соціально-економічного розвитку.

Важливим елементом функціонування системи місцевого самоврядування є принципи, на яких базується його діяльність. Принципи визначають основні засади організації та функціонування органів місцевої влади, регламентують їх взаємодію з державними органами та громадянами. Вони забезпечують демократичний характер управління та сприяють ефективному виконанню повноважень органів місцевого самоврядування.

До основних принципів місцевого самоврядування в Україні належать законність, гласність, колегіальність, поєднання місцевих і державних інтересів, виборність органів влади, самостійність у вирішенні питань місцевого значення та підзвітність перед територіальною громадою. Реалізація цих принципів сприяє формуванню ефективної системи управління на місцевому рівні та підвищує довіру населення до органів влади.

З метою узагальнення основних принципів місцевого самоврядування їх доцільно подати у вигляді таблиці (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Основні принципи місцевого самоврядування [2, 6]

Принцип	Характеристика
Законність	Діяльність органів місцевого самоврядування здійснюється відповідно до Конституції та законів України
Народовладдя	Громадяни беруть участь у вирішенні питань місцевого значення через вибори, референдуми та інші форми участі
Гласність	Відкритість діяльності органів місцевого самоврядування та доступ громадян до інформації
Самостійність	Право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення
Колегіальність	Прийняття управлінських рішень органами місцевого самоврядування колегіально
Підзвітність	Органи місцевого самоврядування несуть відповідальність перед територіальною громадою
Поєднання місцевих державних інтересів і	Узгодження рішень органів місцевого самоврядування з державними пріоритетами розвитку

Не менш важливою складовою функціонування системи місцевого самоврядування є виконання відповідних функцій. Функції відображають основні напрями діяльності органів місцевої влади та характеризують їх роль у забезпеченні розвитку територіальних громад.

Основними функціями місцевого самоврядування є політична, економічна, соціальна, управлінська та організаційна. Політична функція полягає у забезпеченні участі населення у прийнятті управлінських рішень та формуванні місцевої політики розвитку. Економічна функція передбачає управління місцевими ресурсами, формування та виконання місцевих бюджетів, розвиток підприємництва та інвестиційної діяльності на території громади. Соціальна функція спрямована на забезпечення належного рівня соціального захисту населення, розвиток освіти,

охорони здоров'я, культури та житлово-комунального господарства [8].

Управлінська функція пов'язана з організацією діяльності органів місцевого самоврядування, плануванням розвитку територій, прийняттям управлінських рішень та контролем за їх виконанням. Організаційна функція передбачає координацію діяльності різних суб'єктів місцевого розвитку, взаємодію з органами державної влади, громадськими організаціями та бізнесом.

Для більш наочного представлення основних функцій місцевого самоврядування їх можна узагальнити у вигляді таблиці (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні функції місцевого самоврядування [2,11]

Функція	Зміст
Політична	Забезпечення участі громадян у місцевому управлінні
Економічна	Управління ресурсами громади, формування та виконання місцевого бюджету
Соціальна	Забезпечення соціальних послуг та розвиток соціальної інфраструктури
Управлінська	Планування та реалізація програм розвитку територій
Організаційна	Координація діяльності органів влади, підприємств та громадських організацій

Отже, місцеве самоврядування є важливою інституційною основою демократичного розвитку держави, що забезпечує ефективне управління територіями та сприяє реалізації інтересів населення на місцевому рівні. Його сутність полягає у самостійному вирішенні територіальними громадами питань місцевого значення, а ефективність функціонування значною мірою залежить від дотримання основних принципів діяльності та реалізації ключових функцій. Розвиток сучасної системи місцевого самоврядування є важливою передумовою підвищення ефективності публічного управління та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територій.

1.2. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні

Ефективне функціонування системи місцевого самоврядування значною мірою залежить від наявності чіткої та узгодженої нормативно-правової бази, яка регламентує повноваження органів місцевої влади, порядок їх формування та діяльності, а також взаємодію з державними органами. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні є комплексом законодавчих і підзаконних актів, які визначають правові, організаційні та фінансові засади функціонування територіальних громад та їх органів[2].

Основу правового регулювання місцевого самоврядування становить Конституція України, яка закріплює фундаментальні принципи організації місцевої влади. У статті 7 Конституції визначено, що в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування. Конституційні положення встановлюють право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення, визначають систему органів місцевого самоврядування, їх повноваження та гарантії діяльності[1].

Більш детально правові засади організації та діяльності місцевого самоврядування визначені в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Цей закон є базовим нормативно-правовим актом у даній сфері та регламентує структуру системи місцевого самоврядування, порядок формування місцевих рад, діяльність їх виконавчих органів, а також механізми реалізації повноважень органів місцевої влади. Закон визначає місцеве самоврядування як гарантоване державою право та реальну здатність територіальної громади самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення[2].

Важливу роль у формуванні правових засад місцевого самоврядування відіграють також міжнародні нормативно-правові

документи, ратифіковані Україною. Одним із ключових документів у цій сфері є Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята Радою Європи. Україна ратифікувала цей документ у 1997 році, що стало важливим кроком у напрямі розвитку демократичних принципів управління на місцевому рівні. Хартія визначає основні стандарти організації місцевого самоврядування, зокрема принципи автономії територіальних громад, фінансової незалежності місцевих органів влади, а також гарантії їх діяльності.

Крім основних законодавчих актів, функціонування місцевого самоврядування регламентується рядом інших законів України, що визначають окремі аспекти діяльності територіальних громад та органів місцевої влади. До них належать закони, які регулюють питання місцевих виборів, бюджетної системи, адміністративно-територіального устрою, співробітництва територіальних громад та інші сфери діяльності органів місцевого самоврядування [8].

Для систематизації основних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність місцевого самоврядування, їх доцільно представити у вигляді таблиці (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні нормативно-правові акти, що регулюють місцеве самоврядування в Україні

Нормативно-правовий акт	Основний зміст
Конституція України	Закріплює основи місцевого самоврядування, його принципи та гарантії
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	Визначає систему органів місцевого самоврядування, їх повноваження та порядок діяльності
Закон України «Про місцеві вибори»	Регламентує порядок формування органів місцевого самоврядування шляхом виборів
Бюджетний кодекс України	Визначає фінансові основи діяльності місцевого самоврядування

Продовження табл. 1.3

Закон України «Про добровільне територіальних громад об'єднання»	Регулює процес формування об'єднаних територіальних громад
Європейська хартія місцевого самоврядування	Встановлює міжнародні стандарти розвитку місцевого самоврядування

Окреме значення у розвитку системи місцевого самоврядування має реформа децентралізації, що розпочалася в Україні у 2014 році. Її основною метою є передача значної частини повноважень і ресурсів від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування. У межах цієї реформи було прийнято ряд законодавчих актів, спрямованих на зміцнення фінансової та організаційної самостійності територіальних громад, удосконалення системи управління на місцевому рівні та підвищення ефективності надання публічних послуг.

Серед важливих напрямів реформування нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування слід виділити удосконалення бюджетного законодавства, розширення повноважень органів місцевої влади у сфері управління земельними ресурсами, розвиток міжмуніципального співробітництва та запровадження сучасних механізмів управління територіями[12].

Водночас, незважаючи на значні досягнення у сфері правового регулювання місцевого самоврядування, в Україні все ще існують певні проблеми нормативного характеру. Зокрема, потребує подальшого вдосконалення законодавство щодо розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, забезпечення фінансової самостійності територіальних громад, а також підвищення рівня відповідальності органів місцевої влади перед громадянами.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні формується на основі Конституції України,

національного законодавства та міжнародних правових актів. Воно визначає правові засади організації та функціонування органів місцевої влади, забезпечує їх діяльність та створює умови для розвитку демократичного управління на місцевому рівні. Подальше вдосконалення нормативно-правової бази є важливою передумовою підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

1.3. Зарубіжний досвід організації місцевого самоврядування

У сучасних умовах розвитку публічного управління значну увагу приділяють вивченню зарубіжного досвіду організації місцевого самоврядування. Це пов'язано з необхідністю підвищення ефективності діяльності органів місцевої влади, впровадження сучасних управлінських підходів та адаптації найкращих міжнародних практик до національних умов. Більшість країн світу розглядають місцеве самоврядування як важливий елемент демократичної системи управління, що забезпечує участь громадян у вирішенні місцевих питань та сприяє соціально-економічному розвитку територій.

У світовій практиці сформувалося кілька моделей організації місцевого самоврядування, які відрізняються рівнем автономії органів місцевої влади, характером взаємодії з центральною владою та особливостями адміністративно-територіального устрою. Найбільш поширеними є англосаксонська, континентальна (європейська) та змішана моделі місцевого самоврядування[16].

Англосаксонська модель характерна для таких країн, як Велика Британія, США, Канада та Австралія. Основною особливістю цієї моделі є високий рівень автономії місцевих органів влади та мінімальне втручання центральної влади у їх діяльність. Органи

місцевого самоврядування в цих країнах мають значні повноваження у сфері управління місцевими фінансами, розвитку інфраструктури, освіти, соціального забезпечення та інших галузей. Важливою рисою англосаксонської моделі є також активна участь населення у процесах місцевого управління через різні форми громадської участі [11].

Континентальна модель місцевого самоврядування поширена у більшості європейських країн, зокрема у Франції, Німеччині, Італії та Іспанії. Для цієї моделі характерне поєднання місцевого самоврядування з елементами державного управління. Органи місцевої влади мають певну автономію у вирішенні місцевих питань, однак їх діяльність перебуває під контролем держави. У таких країнах існує чітка система адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування, що забезпечує відповідність їх рішень законодавству та державній політиці.

Змішана модель місцевого самоврядування поєднує елементи англосаксонської та континентальної систем. Вона передбачає значну автономію органів місцевої влади, але водночас зберігає певний рівень державного контролю за їх діяльністю. Така модель застосовується у ряді європейських країн, де здійснюється поступове реформування системи місцевого управління відповідно до принципів децентралізації.

Для більш наочного порівняння основних моделей місцевого самоврядування їх характеристику наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Основні моделі місцевого самоврядування у світовій практиці [18]

Модель	Країни поширення	Основні характеристики
Англосаксонська	Велика Британія, США, Канада	Висока автономія місцевих органів влади, мінімальний державний контроль
Континентальна	Франція, Німеччина, Італія	Поєднання місцевого самоврядування з адміністративним контролем держави

Продовження табл. 1.4

Змішана	Нідерланди, Швеція, Данія	Поєднання автономії місцевих органів з елементами державного регулювання
---------	---------------------------	--

Особливої уваги заслуговує досвід країн Європейського Союзу, де місцеве самоврядування є важливим елементом системи публічного управління. У більшості європейських країн органи місцевого самоврядування мають значні фінансові ресурси та широкі повноваження у сфері управління соціально-економічним розвитком територій. Важливим принципом функціонування місцевої влади є принцип субсидіарності, згідно з яким управлінські рішення повинні прийматися на найближчому до громадян рівні влади.

У Німеччині система місцевого самоврядування базується на принципі муніципальної автономії. Муніципалітети мають право самостійно вирішувати питання місцевого значення, формувати власні бюджети, управляти комунальною власністю та розвивати місцеву інфраструктуру. Водночас держава здійснює контроль за законністю діяльності місцевих органів влади.

У Франції система місцевого самоврядування характеризується чіткою ієрархією адміністративно-територіальних одиниць, серед яких основними є комуни, департаменти та регіони. Органи місцевого самоврядування мають широкі повноваження у сфері соціального забезпечення, освіти, транспорту та розвитку інфраструктурих[18].

У країнах Північної Європи, зокрема у Швеції та Данії, місцеве самоврядування має високий рівень фінансової незалежності. Місцеві органи влади мають право встановлювати місцеві податки, що забезпечує значні ресурси для розвитку територій та фінансування соціальних програм.

Вивчення зарубіжного досвіду є важливим для

вдосконалення системи місцевого самоврядування в Україні. Зокрема, корисним є впровадження таких елементів, як підвищення фінансової автономії територіальних громад, розвиток механізмів участі громадян у прийнятті управлінських рішень, удосконалення системи стратегічного планування розвитку територій та впровадження сучасних управлінських технологій.

У процесі реформування системи місцевого самоврядування в Україні вже використано окремі елементи європейського досвіду, зокрема принципи децентралізації влади, укрупнення територіальних громад, розширення їх фінансових можливостей та підвищення ролі місцевих органів влади у розвитку територій.

Зарубіжний досвід організації місцевого самоврядування свідчить про важливість забезпечення автономії місцевих органів влади, їх фінансової самостійності та активної участі громадян у процесах управління. Адаптація найкращих міжнародних практик може сприяти підвищенню ефективності функціонування системи місцевого самоврядування в Україні та забезпеченню сталого розвитку територіальних громад.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Організаційна структура органів місцевого самоврядування

Організаційна структура органів місцевого самоврядування є важливою складовою системи публічного управління, оскільки визначає порядок формування та функціонування органів влади на місцевому рівні, їх повноваження, взаємодію між різними рівнями управління та механізми реалізації інтересів територіальних громад. Ефективна організаційна структура сприяє раціональному розподілу управлінських функцій, підвищенню якості управлінських рішень та забезпеченню належного рівня надання публічних послуг населенню.

Згідно із законодавством України, основним суб'єктом місцевого самоврядування є територіальна громада, яка складається з жителів села, селища або міста, об'єднаних спільними інтересами щодо вирішення питань місцевого значення. Територіальні громади реалізують своє право на місцеве самоврядування безпосередньо або через створені ними органи місцевого самоврядування[2].

Організаційна структура місцевого самоврядування включає систему представницьких та виконавчих органів, а також посадових осіб, які забезпечують виконання управлінських функцій на місцевому рівні. До основних елементів цієї структури належать місцеві ради, виконавчі органи рад, сільські, селищні та міські голови, а також органи самоорганізації населення.

Для кращого розуміння структури органів місцевого самоврядування доцільно узагальнити їх основні елементи у таблиці (табл 2.1).

Таблиця 2.1

Основні елементи організаційної структури місцевого самоврядування]14]

Елемент структури	Характеристика
Територіальна громада	Сукупність жителів, які проживають на певній території та реалізують право на місцеве самоврядування
Місцева рада	Представницький орган місцевого самоврядування, що обирається населенням
Сільський, селищний, міський голова	Головна посадова особа територіальної громади
Виконавчі органи ради	Органи, що забезпечують виконання рішень місцевих рад
Органи самоорганізації населення	Створюються жителями для вирішення локальних питань

Центральне місце в організаційній структурі місцевого самоврядування займають місцеві ради. Вони є представницькими органами, які обираються територіальною громадою на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. До основних повноважень місцевих рад належать затвердження місцевих бюджетів, прийняття програм соціально-економічного розвитку, управління комунальною власністю, встановлення місцевих податків і зборів, а також контроль за діяльністю виконавчих органів.

Важливу роль у системі місцевого самоврядування відіграє сільський, селищний або міський голова, який є головною посадовою особою територіальної громади. Голова очолює виконавчий комітет ради, представляє громаду у відносинах з іншими органами влади та забезпечує виконання рішень місцевої ради. Він також здійснює організаційне керівництво діяльністю виконавчих органів та координує

роботу структурних підрозділів місцевої влади.

Виконавчі органи місцевих рад створюються для реалізації управлінських функцій та забезпечення виконання рішень представницьких органів. До їх складу входять виконавчий комітет, департаменти, управління, відділи та інші структурні підрозділи, які займаються вирішенням конкретних напрямів діяльності, зокрема економічного розвитку, фінансів, житлово-комунального господарства, освіти, охорони здоров'я та соціального захисту населення.

Для наочного представлення структури виконавчих органів місцевої ради її можна подати у вигляді схеми.

Таблиця 2.2

Типова структура виконавчих органів місцевої ради[2]

Елемент структури	Основні функції
Виконавчий комітет	Організація виконання рішень ради
Фінансове управління	Формування та виконання місцевого бюджету
Управління економічного розвитку	Розробка програм соціально-економічного розвитку
Управління житлово-комунального господарства	Організація надання комунальних послуг
Управління соціального захисту	Реалізація соціальних програм та підтримка населення

Крім основних органів місцевого самоврядування, важливу роль у системі управління відіграють органи самоорганізації населення, які створюються за ініціативою жителів для вирішення окремих питань місцевого значення. До таких органів належать будинкові, вуличні та квартальні комітети, які сприяють розвитку громадської активності населення та забезпечують взаємодію громадян з органами місцевої влади] 11].

У сучасних умовах розвитку системи місцевого самоврядування особливого значення набуває реформування адміністративно-територіального устрою та створення об'єднаних територіальних

громад. Об'єднання громад дозволило сформувати більш спроможні адміністративно-територіальні одиниці, які мають достатній ресурсний потенціал для забезпечення ефективного управління територіями та надання якісних публічних послуг населенню.

Водночас ефективність організаційної структури органів місцевого самоврядування залежить від чіткого розподілу повноважень між різними рівнями влади, професійного кадрового забезпечення, наявності достатніх фінансових ресурсів та використання сучасних управлінських технологій. Раціональна організаційна структура сприяє підвищенню ефективності управління, забезпечує прозорість діяльності органів влади та створює передумови для сталого розвитку територіальних громад.

Таким чином, організаційна структура органів місцевого самоврядування в Україні являє собою складну систему взаємопов'язаних елементів, до яких належать територіальні громади, місцеві ради, виконавчі органи, посадові особи та органи самоорганізації населення. Її ефективне функціонування є важливою передумовою забезпечення демократичного управління на місцевому рівні та підвищення якості життя населення.

2.2. Фінансово-економічні основи діяльності органів місцевого самоврядування

Фінансово-економічна основа діяльності органів місцевого самоврядування є одним із ключових елементів забезпечення ефективного функціонування територіальних громад та реалізації їх повноважень. Саме фінансові ресурси визначають можливості органів місцевого самоврядування щодо виконання покладених на них функцій, забезпечення надання якісних публічних послуг, розвитку інфраструктури та підвищення рівня життя населення [12].

Відповідно до законодавства України, фінансову основу

місцевого самоврядування становлять доходи місцевих бюджетів, комунальна власність, а також інші фінансові ресурси, що перебувають у розпорядженні територіальних громад. Основні засади формування та використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування визначаються Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Податковим кодексом України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Фінансова система місцевого самоврядування базується на принципах фінансової автономії, самостійності місцевих бюджетів, збалансованості доходів і видатків, а також відповідальності органів місцевої влади за ефективне використання бюджетних коштів. Фінансова автономія передбачає наявність у місцевих органів влади достатніх ресурсів для реалізації власних та делегованих державою повноважень[15].

Одним із головних елементів фінансової системи місцевого самоврядування є місцеві бюджети. Місцеві бюджети являють собою сукупність фінансових ресурсів, що формуються та використовуються органами місцевого самоврядування для виконання завдань і функцій місцевого значення. До системи місцевих бюджетів входять бюджети територіальних громад, районні та обласні бюджети.

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних та закріплених доходів, а також міжбюджетних трансфертів із державного бюджету. Власні доходи включають місцеві податки та збори, плату за користування комунальним майном, адміністративні збори, доходи від діяльності комунальних підприємств тощо. Закріпленими доходами є частина загальнодержавних податків, які зараховуються до місцевих бюджетів.

Для наочності представимо структуру основних джерел формування доходів місцевих бюджетів (табл. 2. 3).

Значну роль у формуванні фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відіграють міжбюджетні трансферти. Вони надаються

з державного бюджету з метою вирівнювання фінансових можливостей різних територіальних громад та забезпечення виконання делегованих державою повноважень.

Таблиця 2.3

Основні джерела формування доходів місцевих бюджетів[14]

Джерело доходів	Характеристика
Податок на доходи фізичних осіб	Один із основних джерел доходів місцевих бюджетів, частина якого зараховується до бюджетів громад
Місцеві податки і збори	Єдиний податок, податок на майно, туристичний збір, збір за паркування транспортних засобів
Плата за землю	Включає земельний податок та орендну плату за користування земельними ділянками
Доходи від комунальної власності	Орендна плата за користування майном громади, дивіденди комунальних підприємств
Адміністративні збори та платежі	Плата за надання адміністративних послуг, державне мито
Міжбюджетні трансферти	Дотації, субвенції та інші фінансові ресурси, що передаються з державного бюджету

До основних видів трансфертів належать базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, а також інші цільові субвенції.

Важливою складовою фінансово-економічної основи діяльності органів місцевого самоврядування є також комунальна власність. До неї належать підприємства, установи та організації, об'єкти житлово-комунального господарства, транспортна інфраструктура, земельні ресурси, житловий фонд та інші матеріальні активи, що перебувають у власності територіальної громади. Ефективне управління комунальним майном сприяє збільшенню доходної бази місцевих бюджетів та створенню додаткових фінансових можливостей для розвитку громади[13].

Поряд із доходами важливе значення має структура видатків місцевих бюджетів. Основними напрямками використання коштів є фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, житлово-комунального господарства, розвитку інфраструктури,

благоустрою територій та забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування.

Узагальнення основних напрямів використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування представимо у таблиці (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Основні напрями видатків місцевих бюджетів [15]

Напрямок використання коштів	Характеристика
Освіта	Утримання закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти
Охорона здоров'я	Фінансування медичних закладів, програм охорони здоров'я
Соціальний захист населення	Допомоги, соціальні програми, підтримка вразливих груп населення
Житлово-комунальне господарство	Благоустрій територій, утримання житлового фонду, розвиток інфраструктури
Культура і спорт	Утримання закладів культури, бібліотек, спортивних установ
Місьцеве управління	Фінансування діяльності органів місцевого самоврядування

В умовах децентралізації фінансові можливості органів місцевого самоврядування значно розширилися. Реформа децентралізації, що реалізується в Україні з 2014 року, передбачає передачу значної частини фінансових ресурсів та повноважень на місцевий рівень. Це сприяє підвищенню самостійності територіальних громад, посиленню їх фінансової спроможності та стимулює ефективніше управління ресурсами.

Разом з тим, фінансово-економічна система місцевого самоврядування має низку проблем. Серед них можна виділити недостатність власної доходної бази окремих громад, нерівномірність економічного розвитку територій, залежність місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів, а також обмеженість інвестиційних ресурсів для реалізації місцевих програм розвитку.

Отже, фінансово-економічні основи діяльності органів місцевого самоврядування визначають можливості територіальних громад щодо

забезпечення соціально-економічного розвитку, надання якісних публічних послуг та ефективного управління місцевими ресурсами. Подальше вдосконалення фінансової системи місцевого самоврядування має бути спрямоване на зміцнення фінансової автономії громад, розширення власної доходної бази та підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

2.3. Проблеми та виклики розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації

Реформа децентралізації, що розпочалася в Україні у 2014 році, стала однією з ключових трансформацій у системі публічного управління. Її основною метою є передача значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування. У результаті створення об'єднаних територіальних громад та укрупнення адміністративно-територіальних одиниць було сформовано нову модель управління, що передбачає підвищення самостійності громад у вирішенні питань місцевого значення [17].

Попри значні позитивні результати, процес децентралізації супроводжується рядом проблем та викликів, які впливають на ефективність функціонування системи місцевого самоврядування. Однією з ключових проблем є нерівномірність соціально-економічного розвитку територіальних громад. Різні громади мають неоднаковий рівень економічного потенціалу, ресурсного забезпечення, інвестиційної привабливості та демографічної структури. У результаті частина громад має значно більші фінансові можливості для розвитку, тоді як інші стикаються з дефіцитом бюджетних ресурсів і обмеженими можливостями для реалізації інфраструктурних проєктів.

Ще однією важливою проблемою є недостатній рівень кадрового

забезпечення органів місцевого самоврядування. У багатьох громадах спостерігається нестача кваліфікованих управлінських кадрів, фахівців у сфері фінансів, стратегічного планування, земельних відносин та проєктного менеджменту. Це ускладнює ефективне використання наданих громадам повноважень і знижує якість управлінських рішень.

Суттєвим викликом для розвитку місцевого самоврядування залишається і фінансова залежність окремих громад від міжбюджетних трансфертів. Незважаючи на розширення доходної бази місцевих бюджетів, значна частина громад продовжує отримувати значні обсяги субвенцій та дотацій із державного бюджету. Така ситуація знижує рівень фінансової автономії місцевого самоврядування та обмежує можливості довгострокового планування розвитку територій [21].

Важливим аспектом є також недосконалість нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації. У процесі реформування системи управління виникають ситуації, коли законодавчі норми не повністю узгоджені між собою або не враховують особливостей функціонування новостворених громад. Це може створювати правові колізії та ускладнювати реалізацію окремих управлінських функцій.

Узагальнимо основні проблеми розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Основні проблеми розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації [21]

Проблема	Характеристика прояву
Нерівномірність розвитку громад	Значні відмінності у фінансових можливостях та економічному потенціалі територій
Недостатність кадрового потенціалу	Брак кваліфікованих управлінських кадрів та фахівців
Фінансова залежність від державного бюджету	Значна частка трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів

Продовження табл. 2.5

Недосконалість нормативно-правової бази	Наявність правових колізій та прогалин у законодавстві
Обмежені інвестиційні ресурси	Недостатній рівень залучення інвестицій у розвиток громад
Інфраструктурні проблеми	Зношеність інженерних мереж, доріг, соціальної інфраструктури
Нерівномірність розвитку громад	Значні відмінності у фінансових можливостях та економічному потенціалі територій

Окрему увагу слід приділити проблемам розвитку місцевої інфраструктури. Багато територіальних громад успадкували значну кількість об'єктів соціальної та комунальної інфраструктури, які потребують модернізації або капітального ремонту. Обмежені фінансові ресурси часто не дозволяють громадам оперативно вирішувати ці проблеми, що негативно впливає на якість життя населеннях[16].

Важливим викликом є також необхідність запровадження сучасних інструментів управління на місцевому рівні. Серед таких інструментів можна виділити стратегічне планування розвитку територій, програмно-цільовий метод бюджетування, електронне врядування, механізми громадської участі у прийнятті управлінських рішень. Однак рівень впровадження таких інструментів у різних громадах є нерівномірним.

Значний вплив на розвиток місцевого самоврядування мають і зовнішні фактори, зокрема економічна нестабільність, демографічні зміни, міграційні процеси та наслідки воєнних дій. В умовах сучасних викликів громади змушені адаптувати свою діяльність до нових соціально-економічних умов, що потребує додаткових управлінських та фінансових ресурсів [18].

Водночас децентралізація відкриває і нові можливості для розвитку територіальних громад. Зокрема, органи місцевого самоврядування отримали ширші повноваження у сфері управління

земельними ресурсами, планування територіального розвитку, залучення інвестицій та реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку. Ефективне використання цих можливостей значною мірою залежить від професійності управлінського апарату, активності громадянського суспільства та рівня стратегічного планування.

Розвиток місцевого самоврядування в умовах децентралізації супроводжується як позитивними змінами, так і рядом проблем та викликів. Подальше вдосконалення системи місцевого управління має бути спрямоване на зміцнення фінансової спроможності громад, підвищення професійного рівня кадрів, удосконалення нормативно-правової бази та активне впровадження сучасних управлінських інструментів. Це сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та забезпеченню сталого розвитку територіальних громад.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Реформа децентралізації та її вплив на розвиток територіальних громад

Реформа децентралізації влади є однією з найважливіших трансформацій у системі державного управління України, спрямованою на підвищення ефективності публічного управління та створення умов для сталого розвитку територій. Основною ідеєю децентралізації є передача значної частини повноважень, фінансових ресурсів та відповідальності від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування. Це дозволяє територіальним громадам самостійно вирішувати більшість питань місцевого значення, враховуючи специфіку соціально-економічного розвитку кожної території.

Початком активної фази реформи децентралізації в Україні вважається 2014 рік, коли було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Подальшим кроком стало прийняття низки законодавчих актів, які регламентували процес створення об'єднаних територіальних громад, передачу фінансових ресурсів на місцевий рівень та розширення повноважень органів місцевого самоврядування [14].

Одним із ключових елементів реформи стало формування спроможних територіальних громад. У процесі адміністративно-територіальної реформи було здійснено укрупнення громад, що дозволило створити більш ефективні управлінські структури, здатні забезпечити належний рівень надання публічних послуг населенню. Об'єднання громад сприяло підвищенню їх фінансової спроможності, оптимізації використання ресурсів та посиленню

інституційної спроможності органів місцевого самоврядування.

Важливою складовою реформи стала фінансова децентралізація, яка передбачає розширення доходної бази місцевих бюджетів та надання громадам більшої фінансової самостійності. Завдяки змінам у бюджетному та податковому законодавстві місцеві бюджети отримали частину загальнодержавних податків, зокрема податку на доходи фізичних осіб, акцизного податку, плати за землю та інших платежів. Це дозволило значно збільшити обсяг фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні територіальних громад.

Для наочності основні напрями реформи децентралізації можна узагальнити у вигляді таблиці.

Таблиця 3.1

Основні напрями реформи децентралізації в Україні[19]

Напрямок реформи	Зміст
Адміністративно-територіальна реформа	Формування спроможних територіальних громад та укрупнення адміністративних одиниць
Фінансова децентралізація	Розширення доходної бази місцевих бюджетів, передача фінансових ресурсів громадам
Передача повноважень	Делегування органам місцевого самоврядування нових управлінських функцій
Розвиток місцевої демократії	Посилення участі громадян у процесах прийняття управлінських рішень
Підвищення інституційної спроможності	Розвиток кадрового потенціалу та управлінських компетенцій

Реалізація реформи децентралізації значною мірою вплинула на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Передусім це проявилось у зростанні фінансових ресурсів місцевих бюджетів, що дозволило громадам активніше реалізовувати інфраструктурні проєкти, модернізувати об'єкти соціальної сфери та покращувати якість

публічних послуг.

Зокрема, у багатьох громадах було реалізовано проекти з реконструкції доріг, модернізації освітніх і медичних закладів, розвитку систем водопостачання та водовідведення, благоустрою територій. Підвищення фінансової спроможності громад також сприяло активнішому залученню інвестицій та розвитку місцевого підприємництва.

Ще одним важливим результатом реформи стало посилення ролі місцевих органів влади у стратегічному плануванні розвитку територій. Територіальні громади отримали можливість самостійно формувати стратегії соціально-економічного розвитку, визначати пріоритетні напрями інвестицій та реалізовувати довгострокові програми розвитку.

Основні результати впливу реформи децентралізації на розвиток територіальних громад наведено в таблиці.

Таблиця 3.2

Основні результати впливу децентралізації на розвиток територіальних громад [21]

Результат	Характеристика
Зростання доходів місцевих бюджетів	Збільшення фінансових ресурсів громад
Розвиток місцевої інфраструктури	Реалізація інфраструктурних проектів у громадах
Підвищення якості публічних послуг	Покращення доступності та якості соціальних послуг
Посилення участі громадян	Розвиток механізмів громадської участі та місцевої демократії
Активізація місцевого розвитку	Підвищення інвестиційної привабливості громад

Водночас реформа децентралізації супроводжується певними труднощами, пов'язаними з необхідністю адаптації органів місцевого самоврядування до нових умов управління. Серед таких

труднощів можна виділити недостатній рівень управлінської підготовки кадрів, нерівномірність розвитку громад, обмеженість інвестиційних ресурсів та потребу у вдосконаленні нормативно-правової бази.

Незважаючи на наявність певних проблем, реформа децентралізації створила передумови для формування ефективної системи місцевого самоврядування, орієнтованої на потреби громадян та забезпечення сталого розвитку територій. Передача повноважень і фінансових ресурсів на місцевий рівень сприяє підвищенню відповідальності органів місцевої влади за результати своєї діяльності та стимулює більш ефективне використання наявних ресурсів[16].

Отже, реформа децентралізації стала важливим кроком у модернізації системи публічного управління України. Вона сприяла посиленню ролі територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення, підвищенню фінансової спроможності місцевих бюджетів та створенню умов для соціально-економічного розвитку територій. Подальший розвиток реформи має бути спрямований на поглиблення фінансової самостійності громад, підвищення ефективності місцевого управління та розширення можливостей для участі громадян у процесах прийняття управлінських рішень.

3.2. Напрями підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування

Підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування є важливою передумовою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад. В умовах децентралізації органи місцевої влади отримали значно ширші повноваження та фінансові ресурси, що вимагає удосконалення механізмів управління, підвищення професійного рівня управлінських кадрів та впровадження сучасних управлінських інструментів.

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування є зміцнення фінансової спроможності територіальних громад. Це передбачає розширення власної доходної бази місцевих бюджетів, підвищення ефективності адміністрування місцевих податків і зборів, а також раціональне використання бюджетних ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відіграє розвиток місцевої економіки, підтримка підприємництва та залучення інвестицій у розвиток територій[22].

Не менш важливим напрямом є вдосконалення системи стратегічного планування розвитку громад. Розроблення та реалізація довгострокових стратегій соціально-економічного розвитку дозволяє органам місцевого самоврядування визначати пріоритетні напрями розвитку території, ефективно використовувати наявні ресурси та залучати інвестиції. Стратегічне планування сприяє підвищенню узгодженості управлінських рішень та забезпечує комплексний підхід до розвитку територіальних громад.

Суттєве значення для підвищення ефективності місцевого управління має вдосконалення кадрової політики. У сучасних умовах діяльність органів місцевого самоврядування потребує висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасними управлінськими компетенціями, знаннями у сфері фінансів, стратегічного планування, інвестиційного розвитку та управління проектами. Тому важливим завданням є організація систематичного підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, розвиток програм професійного навчання та впровадження сучасних методів управління персоналом[20].

Окрему роль у підвищенні ефективності діяльності органів місцевого самоврядування відіграє розвиток електронного врядування. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє підвищити прозорість діяльності органів влади, спростити процедури

надання адміністративних послуг та забезпечити більш ефективну взаємодію між владою і громадянами. Запровадження електронних сервісів, систем електронного документообігу, онлайн-платформ для участі громадян у прийнятті управлінських рішень сприяє підвищенню відкритості та підзвітності місцевої влади.

Систематизуємо основні напрями підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Основні напрями підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування [22]

Напрямок	Характеристика
Зміцнення фінансової спроможності громад	Розширення доходної бази місцевих бюджетів, ефективне управління фінансовими ресурсами
Розвиток стратегічного планування	Формування стратегій соціально-економічного розвитку територій
Удосконалення кадрової політики	Підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування
Розвиток електронного врядування	Впровадження електронних сервісів та цифрових технологій управління
Активізація участі громадян	Залучення населення до прийняття управлінських рішень
Розвиток міжмуніципального співробітництва	Реалізація спільних проєктів між територіальними громадами

Важливим напрямом удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування є також розвиток механізмів громадської участі. Участь громадян у процесах прийняття управлінських рішень сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади та врахуванню інтересів населення під час реалізації місцевої політики. До основних форм громадської участі належать громадські слухання, місцеві ініціативи, громадський бюджет, консультації з громадськістю та інші інструменти демократії участі.

Перспективним напрямом підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування є розвиток міжмуніципального співробітництва. Співпраця між територіальними громадами дозволяє об'єднувати ресурси для реалізації спільних інфраструктурних проєктів, оптимізувати витрати на надання публічних послуг та підвищувати ефективність використання бюджетних коштів. Особливо актуальним цей напрям є для невеликих громад, які мають обмежені фінансові та кадрові ресурси [23].

Суттєвим чинником підвищення ефективності місцевого самоврядування є також удосконалення системи управління комунальною власністю. Раціональне використання майна територіальних громад, модернізація комунальної інфраструктури та розвиток комунальних підприємств сприяють збільшенню доходів місцевих бюджетів та підвищенню якості надання послуг населенню.

Таким чином, підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування потребує комплексного підходу, що передбачає зміцнення фінансової спроможності громад, удосконалення системи стратегічного планування, розвиток кадрового потенціалу, впровадження цифрових технологій управління та активізацію участі громадян у процесах місцевого управління. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню якості публічних послуг, ефективнішому використанню ресурсів та забезпеченню сталого розвитку територіальних громад.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання курсової роботи було досліджено сучасну систему місцевого самоврядування в Україні, її організаційні, правові та фінансово-економічні основи функціонування, а також визначено основні проблеми та перспективи розвитку в умовах децентралізації влади.

В процесі опрацювання теоретичних основ місцевого самоврядування встановлено, що місцеве самоврядування є важливою складовою демократичної системи державного управління, яка забезпечує реалізацію права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення. Основними принципами місцевого самоврядування є законність, самостійність, відповідальність перед територіальною громадою, поєднання місцевих і державних інтересів, а також відкритість і прозорість діяльності органів влади. Нормативно-правова база функціонування місцевого самоврядування включає Конституцію України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетний та Податковий кодекси та інші законодавчі акти. Окрему увагу приділено зарубіжному досвіду організації місцевого самоврядування, який свідчить про важливість фінансової автономії громад, розвинених механізмів місцевої демократії та ефективної взаємодії між державними та місцевими органами влади.

Організаційна структура місцевого самоврядування включає представницькі органи влади, виконавчі органи, а також посадових осіб місцевого самоврядування. Важливою складовою діяльності органів місцевого самоврядування є фінансово-економічне забезпечення, яке формується за рахунок доходів місцевих бюджетів, місцевих податків і зборів, доходів від комунальної власності та міжбюджетних трансфертів. Ефективність діяльності органів місцевого самоврядування значною мірою залежить від рівня фінансової спроможності

територіальних громад та ефективності використання бюджетних ресурсів. Також визначено основні проблеми розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації, серед яких нерівномірність соціально-економічного розвитку громад, недостатній рівень кадрового забезпечення, фінансова залежність окремих громад від державного бюджету, а також недосконалість нормативно-правового регулювання.

Децентралізація сприяла розширенню повноважень органів місцевого самоврядування, зміцненню фінансової спроможності громад та активізації місцевого соціально-економічного розвитку. Передача фінансових ресурсів і управлінських повноважень на місцевий рівень створила передумови для більш ефективного управління територіями та покращення якості публічних послуг. Водночас для забезпечення сталого розвитку територіальних громад необхідним є подальше вдосконалення механізмів місцевого управління.

За результатами дослідження визначено основні напрями підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. До них належать зміцнення фінансової спроможності територіальних громад, удосконалення системи стратегічного планування розвитку територій, підвищення професійного рівня кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування, впровадження сучасних інформаційних технологій та електронного врядування, розвиток механізмів громадської участі у прийнятті управлінських рішень, а також активізація міжмуніципального співробітництва.

Отже, сучасна система місцевого самоврядування в Україні перебуває у процесі трансформації, що зумовлено реалізацією реформи децентралізації. Подальший розвиток місцевого самоврядування має бути спрямований на зміцнення фінансової автономії територіальних громад, підвищення ефективності управління місцевими ресурсами, удосконалення нормативно-правового регулювання та розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню якості публічних послуг, забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку територій та зміцненню демократичних засад управління в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами).<https://zakon.rada.gov.ua/go/254>
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (зі змінами).<https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97>
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами)<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами).<https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII.<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> Text
6. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII.
7. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р.<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> Text
8. Європейська хартія місцевого самоврядування: міжнародний документ від 15.10.1985 (ратифікована Україною у 1997 р.).https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 Text
9. Батанов О. В. Місцеве самоврядування в Україні: теорія і практика : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 384 с.
10. Борисенко Ю. Досягнення та виклики реформування місцевого самоврядування в Україні // *Аспекти публічного управління*. 2022. № 10. С. 45–52.
11. Державна служба статистики України : офіційний сайт. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>
12. Державне управління та місцеве самоврядування : підручник / за ред. Ю. В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2019. 564 с.
13. Децентралізація влади в Україні: стан, проблеми та перспективи

розвитку / за ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Наукова думка, 2020. 312 с.

14. Децентралізація та формування спроможних територіальних громад : навчальний посібник / за ред. І. В. Патоки. Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 256 с.

15. Дробуш І. В. Реформування місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. № 66. С. 110–115

16. Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Реформа місцевого самоврядування в Україні. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 288 с.

17. Курилас В. В. Вплив результатів реформи децентралізації на діяльність органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 144–148.

18. Макарець С. Роль місцевого самоврядування у розвитку суспільства та освіти України // *Економіка та право*. 2024. № 2. С. 35–41.

19. Міністерство розвитку громад та територій України : офіційний сайт. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua>

20. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку // *Економіка та держава*. 2023. № 5. С. 45–50.

21. Орел Ю. Вплив децентралізації на регіональний розвиток України // *AmazôniaInvestiga*. 2024. № 13(71). С. 120–128.

22. Публічне управління та адміністрування: підручник / за ред. О. Ю. Оболенського. Київ : КНЕУ, 2020. 456 с.

23. Сирик З., Попадинець Н., Пітюлич М. Децентралізація місцевого самоврядування в умовах адміністративно-територіальної реформи в Україні // *Accounting*. 2021. № 7. – С. 781–790.

24. Скочиляс-Павлів О. Тенденції децентралізації у системі публічного управління: сучасний стан та перспективи розвитку // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2024. № 41. С. 321–328

25. Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування: практичний посібник. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2021. 240 с.